

Facelift voor het Vlijmens Ven, de Moerputten en Bossche Broek

NIEUWSBRIEF 'BLUES IN THE MARSHES'

Nummer 1 - najaar 2013

Tussen 's-Hertogenbosch en de gemeente Heusden gaan vanaf 2014 natuur- en landbouwgebieden op de schop. Overheden en natuurorganisaties zorgen hiermee voor natuurherstel in het Vlijmens Ven, de Moerputten en Bossche Broek. Om de omgeving te beschermen tegen overstromingen worden gebieden ook deels geschikt gemaakt voor waterberging. In 2018 is Noord-Brabant een prachtig natuur- en recreatiegebied rijker.

Dat is goed nieuws voor de natuur en voor iedereen die hier graag komt genieten. Want er is straks niet alleen méér natuur, ook de natuurkwaliteit verbetert. Zeker is dat er straks heel veel verschillende soorten dieren en planten zijn te bewonderen. Die zijn bovendien te zien vanaf meer fiets- en wandelpaden. Vanaf de Heidijk komt een nieuw wandelpad door het Vlijmens Ven. Op de dijk komt een uitkijkplatform. Delen van nieuwe hoogwaterkades worden bovendien voor het publiek toegankelijk gemaakt. In het groene buitengebied van 's-Hertogenbosch en de gemeente Heusden worden wandelen, fietsen en hardlopen kortom leuker en avontuurlijker.

Grondtransport noodzakelijk

Voordat het zover is, wordt er op grote schaal grond afgegraven om de natuur een kans te geven. Vrachtwagens transporteren een deel van deze grond het gebied uit. In deze nieuwsbrief leest u de komende jaren waar en wanneer u hiermee rekening moet houden.

Het doel van deze operatie is: natuurherstel en droge voeten. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Vlinderstichting en gemeente Heusden zorgen voor natuurherstel in nieuwe en bestaande gebieden. De hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch (HoWaBo) van waterschap Aa en Maas beschermt tegen wateroverlast van de Maas, de Dommel en de Aa.

Blauw moerasland

Het natuurherstel wordt uitgevoerd onder de Engelse taalige noemer 'Blues in the Marshes'. Blauw staat symbool voor de zeldzame natuur die straks tot bloei komt. Marshes staat voor het moerasland waar natuurherstel plaatsvindt. Zo zal het blauwgrasland van natuurgebied de Moerputten, met blauwe zegge, blauwe knoop en de vlinder pimperlblauwtje, straks ook elders het beeld bepalen. Om dit internationaal beschermde, zeldzame moerasland en zijn bewoners te redden, is uitbreiding en verbetering noodzakelijk.

Europa betaalt mee

De natuurgebieden het Vlijmens Ven en de Moerputten zijn onderdeel van het Europese natuurnetwerk Natura 2000 en ons Nationaal Natuur Netwerk. Daarom worden de projectkosten van ruim drie miljoen euro ook grotendeels gedragen door het Europese LIFE+ Nature-fonds en Provincie Noord-Brabant. Ook de gemeente Heusden, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Vlinderstichting en waterschap Aa en Maas dragen bij.

Wandelen, fietsen en hardlopen worden leuker en avontuurlijker.

In 1995 stonden Bossche Broek en delen van de A2 onder water. Er is berekend dat zo'n overstroming eens in de 150 jaar kan voorkomen. Om in de toekomst droge voeten te garanderen, moet overtollig rivierwater tijdelijk kunnen worden opgevangen. Alleen dan zijn 's-Hertogenbosch en omgeving beschermd tegen wateroverlast. Water opvangen, kan in waterbergingsgebieden. Hiervoor komen laaggelegen gronden in de Vughtse Gement en het Engelenmeer in aanmerking. De hoogwateraanpak 's Hertogenbosch (HoWaBo) van waterschap Aa en Maas beschermt deze gebieden met hoogwaterkades. Hoewel HoWaBo en *Blues in the Marshes* aparte projecten zijn, versterken ze elkaar wel. Zo wordt een kwart van de 600.000 kubieke afgegraven grond ingezet voor de aanleg van HoWaBo-kades. Die kades zijn straks bovendien vluchtheuvels en verbindingbanen voor beschermde dieren en planten.

Werkzaamheden Vlijmens Ven

- Toplaag bodem afgraven
- Afgegraven grond bestemd voor HoWaBo-kades in Vughtse Gement
- Verhogen grondwaterpeil
- Aanleg wandelpad vanaf de Heidijk
- Uitstrooien van maaisel en plagsel
- Ontwikkeling van blauwgrasland
- Herstel oude slootjes en oorspronkelijke watervegetatie
- Onderzoek (monitoring) naar resultaten

Nieuwkuijksche
Boschje

Heidijk

Vlijmens Ven

Nieuwkuikseweg

Overige werkzaamheden, o.a. Heidijk

- Aanleg uitkijktplatform op de Heidijk
- Kappen van enkele bomen op de Heidijk
- Plaatsen van stuwstukjes om kwelwater vast te houden
- Hoogwaterkades geschikt maken voor pimperlblaauwtjes
- Graven van poelen voor amfibieën

Geschikte bodem voor natuurherstel

Natuurorganisaties kunnen dankzij steun van Europa en de Provincie in het Vlijmens Ven grond afgraven. Hierdoor ontstaat er een geschikte bodem voor natuurherstel. Oorspronkelijk profiteerden beschermde planten van aanwezig kwelwater. Ontwatering en overbemesting door de landbouw zorgden voor verdroging en een sterke afname van de soortenrijkdom.

Grote pimpernel

Zodra in het Vlijmens Ven voedselrijke bodem is verwijderd, kunnen planten met hun wortels weer bij zuiver kwelwater komen. Om de ontwikkeling naar blauwgrasland te versnellen, strooien we in het Vlijmens Ven maaisel van de Moerputten uit. Op de kale bodem ontkiemen al na een jaar zaden van blauwe zegge, grote pimpernel en blauwe knoop. Dat dit goed werkt, is al te zien in natuurgebied Honderd Morgen, waar in 2012 op afgegraven grond maaisel is uitgestrooid.

Feiten en cijfers

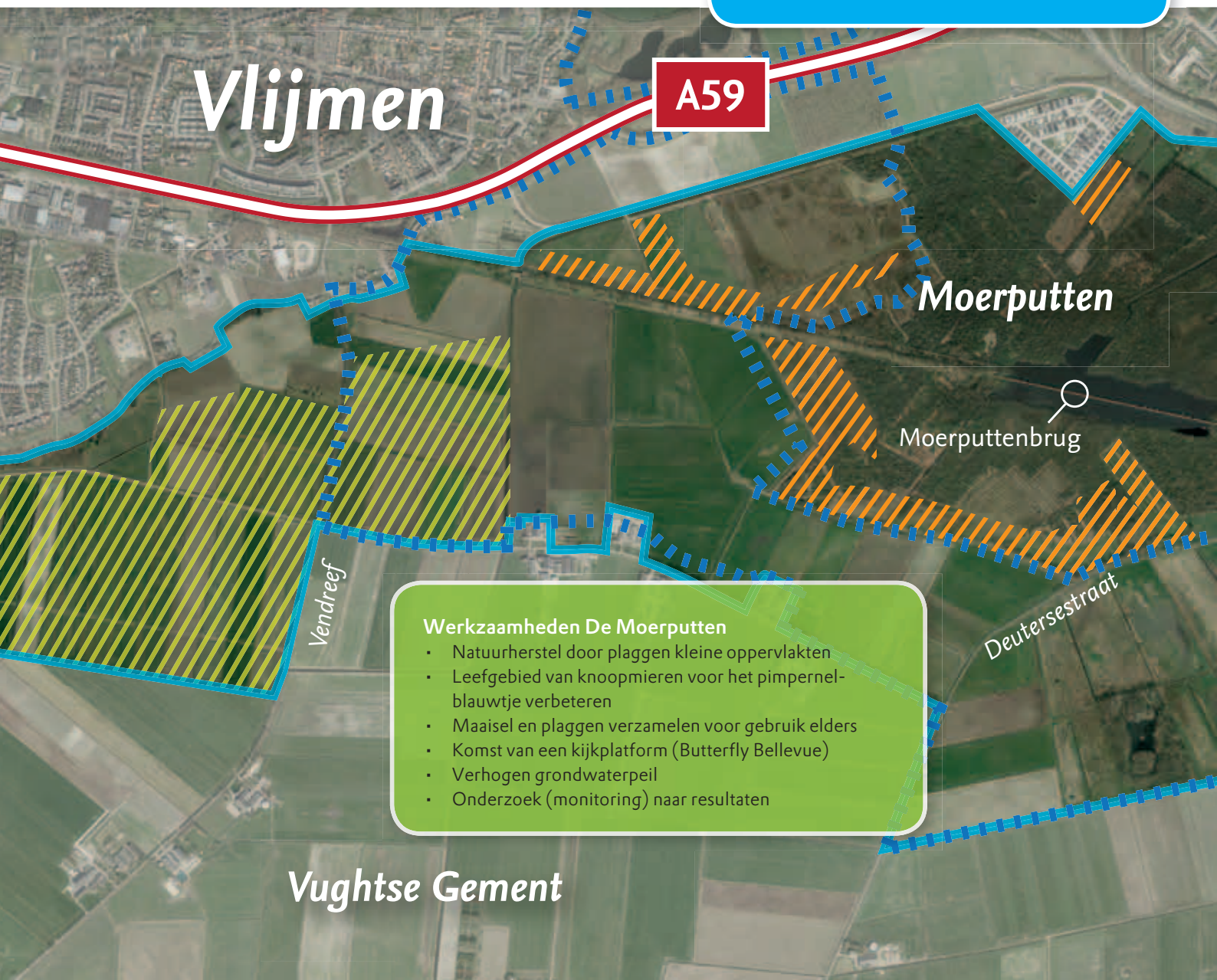
- 2014 tot 2018: duur van de werkzaamheden
- 600.000 m³ grond afgegraven
- 40 cm: gemiddelde dikte af te graven toplaag
- 25% toplaag wordt hergebruikt voor hoogwaterkades
- 700 hectare verdroogde natuur wordt Natte Natuurparel
- Natuurherstel op 170 hectare landbouwgrond
- Projectkosten: ruim drie miljoen euro

 Verbeteren van schraalgraslanden

 Af te graven gebied (2014 - 2017)

 Al afgegraven gebied (2009 - 2011)

 HoWaBo-dijk

Vlijmen

A59

Moerputten

Moerputtenbrug

Vendreef

Deutersestraat

Werkzaamheden De Moerputten

- Natuurherstel door plaggen kleine oppervlakten
- Leefgebied van knoopmieren voor het pimpernelblauwtje verbeteren
- Maaisel en plaggen verzamelen voor gebruik elders
- Komst van een kijkplatform (Butterfly Bellevue)
- Verhogen grondwaterpeil
- Onderzoek (monitoring) naar resultaten

Vughtse Gement

Pimpernelblauwtje op bloeiende grote pimpernel.

Kieskeurige Brabantse vlinder

In 1990 is de verdwenen vlindersoort het pimpernelblauwtje door De Vlinderstichting opnieuw uitgezet in natuurgebied de Moerputten van Staatsbosbeheer. In ons land is dit nog steeds het enige leefgebied van deze uiterst zeldzame vlinder. Pimpernelblauwtjes vliegen vanaf ca. eind juni tot half augustus. Dan fladderen er honderden tegelijk boven bloemrijke graslanden.

Het pimpernelblauwtje stelt hoge eisen aan haar leefgebied. Ze is afhankelijk van vochtige, voedselarme graslanden, waar vrouwtjes hun eitjes alleen op de grote pimpernel afzetten. Voor rupsen zijn nesten van knooppieren nodig, waarin zij leven en overwinteren. Ontbreken deze planten en mieren, dan kan het pimpernelblauwtje haar levenscyclus niet voltooien. Er zijn nu te weinig grote pimpernelplanten en knooppieren aanwezig. Natuurherstel brengt daarin verandering.

's-Hertogenbosch

Werkzaamheden Bossche Broek

- Verbetering van het beheer van hooilanden
- Mogelijk uitzetten van Pimpernelblauwtjes
- Verhogen grondwaterpeil
- Onderzoek (monitoring) naar resultaten

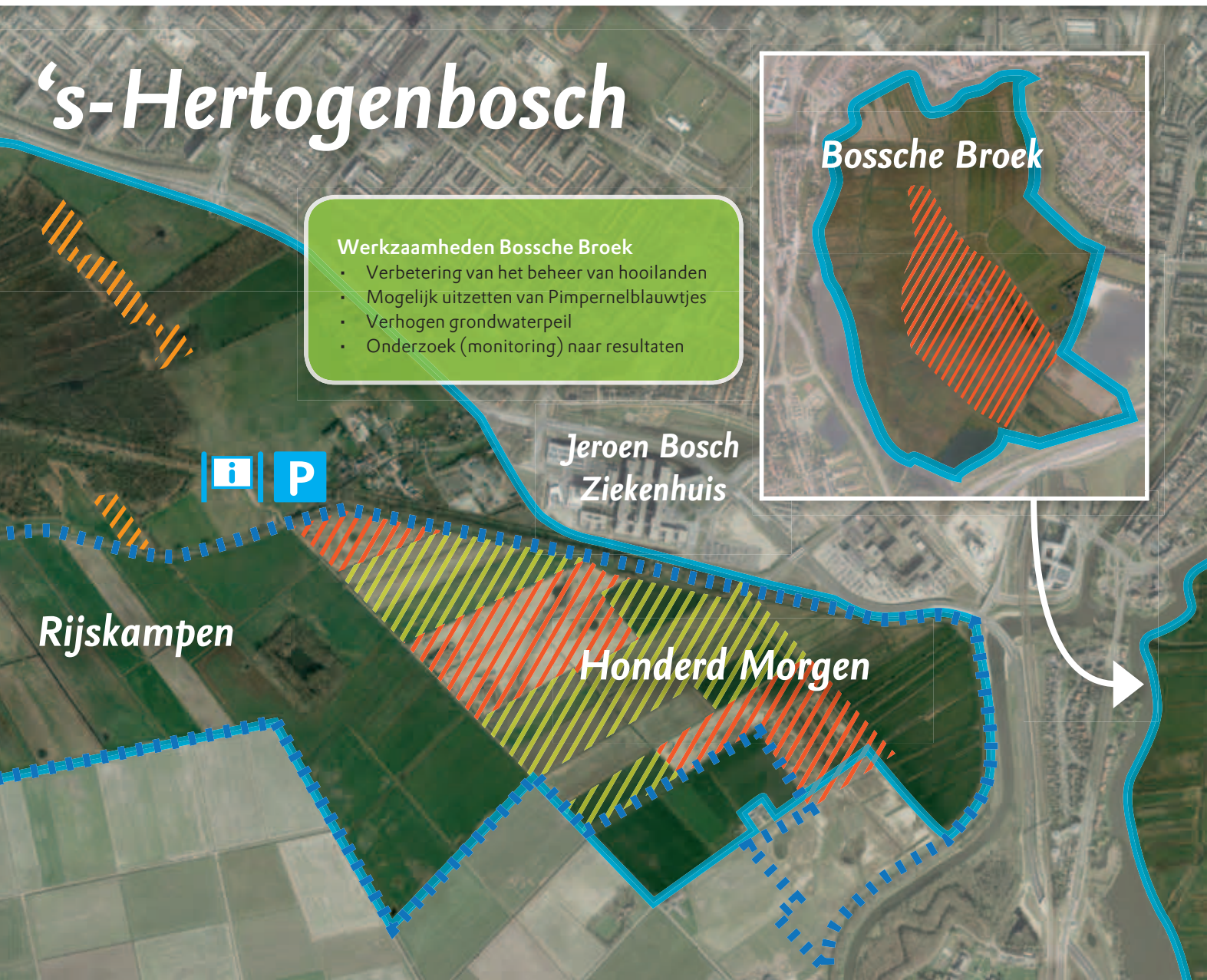

Jeroen Bosch
Ziekenhuis

Bossche Broek

Rijskampen

Honderd Morgen

Blauwgrasland wil vochtige bodem

Op blauwgrasland geeft blauwe zegge het landschap een blauwe waas. In blauwgraslanden komen opvallend veel zeldzame plantensoorten voor zoals blauwe knoop, moerasviooltje, Spaanse ruiter, moeraskartelblad en de gevlekte orchis. Graslanden met zoveel bijzondere soorten zijn internationaal beschermd.

Net als het pimpernelblauwtje stelt blauwgrasland hoge eisen aan de omgeving. Het heeft alleen overlevingskansen op een vochtige en voedselarme (schrane of onbemeste) bodem waar kwelwater aan de oppervlakte komt. Maaisel moet jaarlijks worden

afgevoerd om de bodem voedselarm te houden. In het Vlijmens Ven en in Honderd Morgen zijn ontwikkelkansen voor blauwgrasland aanwezig, maar de natuur kan die nog onvoldoende benutten. Vanaf 2014 verhogen de werkzaamheden de kans van slagen.

Overlast zoveel mogelijk beperkt

Grootschalige werkzaamheden op honderden hectares grond zorgen onherroepelijk voor enige overlast. Zo moeten omwonenden rekening houden met zandtransport en een landschap dat tijdelijk verandert. Toch zullen de projectpartners er alles aan doen om de overlast zoveel mogelijk te beperken.

Planning van de werkzaamheden

2013 - Contractvoorbereiding en aanbesteding

2014 - Start van de werkzaamheden

2018 - Oplevering *Blues in the Marshes*

Er wordt op grote schaal grond afgegraven om zeldzame natuur een kans te geven.

Samenwerken voor meer natuur en waterveiligheid

Blues in the Marshes is een initiatief van Natuurmonumenten, De Vlinderstichting, waterschap Aa en Maas, Staatsbosbeheer en gemeente Heusden. Het project wordt mogelijk gemaakt met steun van de Europese Unie en cofinanciering door Provincie Noord-Brabant. De projectpartners stellen zich voor.

Natuurmonumenten

Natuur is een onuitputtelijke bron van inspiratie en verwondering. Daar moeten we zuinig op zijn en goed voor zorgen. Want in een dichtbevolkt land is natuur extra kwetsbaar. Daarom beschermt Natuurmonumenten 355 natuurgebieden. Overal in Nederland. Voor iedereen. Dat doen we sinds 1905 met steun van vrienden, vrijwilligers, leden en bedrijven. Natuurmonumenten is de hoofdvoerder van *Blues in the Marshes*. www.natuurmonumenten.nl

De Vlinderstichting

De Vlinderstichting maakt zich als natuurbeschermingsorganisatie sterk voor het behoud en herstel van vlinders en libellen in Nederland en Europa. De medewerkers worden daarbij geholpen door meer dan 2.000 vrijwilligers en gesteund door vele duizenden donateurs. De Vlinderstichting ondersteunt iedereen die kan bijdragen aan het doel: de realisatie van een natuur vol vlinders en libellen. De zorg voor het pimpernelblauwtje was de aanleiding om dit project op te zetten. www.vlinderstichting.nl

Waterschap Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas werkt 24 uur per dag met water. Dit doen we voor 700.000 inwoners en bedrijven in Oost-Brabant. Wij staan voor duurzaam waterbeheer, waarbij de nadruk ligt op ieders veiligheid, gezondheid en welzijn. Generatie op generatie heeft hier profijt van. Werken met water, voor nu en later. www.aenmaas.nl

Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer zet zich in voor een natuurlijke leefomgeving waarmee mensen zich verbonden voelen, die bescherming biedt aan waardevolle planten en dieren en waar plaats is voor beleving en benutting. Staatsbosbeheer is verantwoordelijk voor ruim 260.000 hectare bos, natuur- en recreatiegebied. Hiervoor werken we samen met bewoners, bezoekers, politiek en bestuur en zakelijke partijen. www.staatsbosbeheer.nl

Gemeente Heusden

De gemeente Heusden is een gemeente met veel prachtige natuur. Denk alleen al aan Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen, het Vlijmens Ven en de Sompen en Zooislagen. Stuk voor stuk natuurgebieden die nationaal of zelfs Europese erkenning genieten. De gemeente Heusden zet zich in voor het behoud en waar mogelijk de versterking van deze unieke natuurgebieden. www.heusden.nl

Provincie Noord-Brabant

LIFE+ Nature

LIFE+ Nature is het Europese cofinancieringsprogramma voor projecten die de Europese biodiversiteit in kwetsbare ecosystemen beschermen. LIFE+ draagt bij aan de realisatie van Natura 2000, het Europese natuurnetwerk van beschermde natuurgebieden. Sinds 1992 zijn er bijna 4.000 natuurherstelprojecten mede gefinancierd.

Kijk voor meer informatie op <http://ec.europa.eu/environment/life/> en www.bluesinthemarshes.nl

Colofon

Dit is een productie van de samenwerkende projectpartners *Blues in the Marshes*. Mede mogelijk gemaakt met steun van LIFE+ Nature (Projectnummer LIFE 11NAT/NL/000770).

Tekst: Michel Verschoor GROENBLAUWE copy & content

Ontwerp: Natuurlijk in Vormgeving!, Oscar Langevoord

Beeld: Natuurmonumenten, Vlinderstichting, Michel

Verschoor

Druk: Macula b.v.

